

Цимбалюк І.О. Напрямки вдосконалення механізму регулювання економічної конкуренції на регіональних сировинних ринках / І.О.Цимбалюк // Ставайки сьвременна наука – 2007: матеріали 5-ї міжнар. наук.-практ. конференції, 1-15 жовтня 2007р., Софія. Т. 4 /відп.ред. Милко Тодоров Петков. – Софія, 2007. – Т. 4.– С.63-66.

Цимбалюк І.О.

Луцький державний технічний університет

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ НА СИРОВИННИХ РИНКАХ ПЕРЕРОБНИХ ГАЛУЗЕЙ

Анотація: В статті наведені напрямки вдосконалення механізму регулювання економічної конкуренції на сировинних ринках переробних галузей.

Ключові слова: конкуренція, сировинні ринки переробних галузей.

І. Вступ. Проблема підвищення ефективності функціонування регіональних ринків шляхом формування та розвитку конкурентного середовища потребує на сучасному етапі розвитку економіки України особливої уваги з боку вітчизняних науковців. Значної актуальності вона набуває на сировинних ринках переробних галузей, яким є, зокрема, ринок молока для промислової переробки. Промислові підприємства по переробці сільськогосподарської продукції здебільшого стали монополістами у виробництві харчових продуктів та продовжують диктувати виробникам сировини свої умови на її придбання.

На нашу думку, за даних умов, ключовою задачею є ефективне використання механізму регулювання економічної конкуренції та сприяння розвитку ефективного конкурентного середовища як на окремих ринках, так і в масштабах регіональних економік.

Природа монополізму та конкуренції, формування конкурентного середовища привертала увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених таких як Дж.М.Кейнс, М.Портер, П.Самуельсон, С.Фішер, Ф.Хайєк, К.Штайльманн та ін. Серед вітчизняних вчених аналіз стану та шляхи посилення конкурентних позицій регіональних товарних ринків розглядали: Н.Василець, О.Костусев, О.Кузьмін, М.Майгер, С.Нікігін, С.Тютюнник та ін.

Проте проблема підвищення ефективності функціонування регіональних ринків шляхом вдосконалення механізму регулювання економічної конкуренції та розвитку конкурентного середовища потребує подальшого дослідження.

II Постановка задачі. Основна мета дослідження полягає у розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення існуючого механізму регулювання економічної конкуренції на регіональних сировинних ринках для переробних галузей.

У рамках зазначеної мети основними задачами дослідження стали:

- аналіз розвитку економічної конкуренції на регіональних сировинних ринках для переробних галузей на прикладі ринку молока для промислової переробки у Волинській області;

- оцінка дієвості механізму регулювання економічної конкуренції;

- обґрунтування напрямі вдосконалення механізму регулювання економічної конкуренції та розвитку конкуренції на сировинних ринках для переробних галузей.

III Результати. Напрямки вдосконалення механізму регулювання економічної конкуренції на сировинних ринках переробних галузей, зокрема на ринку молока для промислової переробки, на нашу думку, повинні включати три основних складові: інституційну сферу, ринкову сферу та державну сферу регулювання економіки.

До першої групи слід віднести заходи щодо регулювання інституційної сфери економічної конкуренції, і реалізовувати їх необхідно на рівні підприємств. Ми вважаємо за необхідне звести їх до відповідної стратегії, що включала наступні заходи:

- поліпшення якості продукції;

- удосконалення цінової політики;

- оптимізація витрат виробництва;

- диференціювання каналів збуту продукції.

Друга група заходів, що діють на регіональному ринку і спрямовані на вдосконалення ринкової сфери регулювання економічної конкуренції полягають у реалізації:

- формування регіональних кластерів;

- створення інституту інформатизації та розповсюдження сільськогосподарських знань;

- вдосконалення інфраструктури ринку збуту.

Третьою групою є заходи щодо вдосконалення державного механізму регулювання економічної конкуренції. Вони діють на загальнодержавному рівні і повинні включати:

- вдосконалення законодавства як конкурентного, так і такого, що безпосередньо стосується функціонування окремих регіональних ринків переробних галузей;

- коригування програм економічного розвитку галузі;
- розробку національної програми організації сільськогосподарського ринку;
- вдосконалення інституційної структури сільськогосподарського ринку;
- заходи, що спрямовані на захист прав споживачів.

Ефективність вказаних заходів можна визначити шляхом аналізу стану конкуренції на певному регіональному ринку та розрахунку показників ринкової концентрації основними з яких є коефіцієнт концентрації трьох та п'яти найбільших фірм, індекс Херфіндала-Хіршмана, індекс Джинні, індекс ентропії, показник диверсифікацій та показник розкиду логарифмів.

Висновки, на основі підрахунку показників концентрації можна отримати дещо відмінні, оскільки кожен окремий показник характеризує ринок в певній мірі однобічно, враховуючи в різній мірі лише деякі чинники. Щоб провести детальний аналіз та мати можливість порівняти значення показників між собою, доцільно буде звести отримані дані до одного стандарту. Зокрема, подати усі показники у коефіцієнтах і таким чином, щоб їх ріст свідчив про зростання концентрації та підвищення монополізації ринку. Зокрема індекс ентропії, який є оберненим концентрації пропонуємо звести до загального стандарту віднімаючи отримані значення від одиниці, в результаті, чим більша буде різниця, тим вищою буде концентрація на ринку.

Після проведених перетворень та приведення усіх показників до одного стандарту, можна визначити загальну тенденцію зміни шляхом визначення комплексного показника концентрації, що за формулою:

$$Q_k = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n q_i$$

де Q_k – комплексний показник ринкової концентрації;

q_i – i -тий показник визначення концентрації ринку;

n – кількість часткових показників концентрації ринку.

Комплексний показник може бути використаний для визначення загальної тенденції зміни ринкової концентрації – чим більше значення

показника тим більша концентрація на ринку. Розрахунок може бути доповнений і іншими показниками, зведеними до визначеного стандарту (зростання показника повинне характеризувати зростання монополізації на ринку і розрахунок повинен бути проведений в коефіцієнтах). В даному випадку комплексний показник може набувати значення від 0 до 1 (оскільки саме в таких межах перебувають усі часткові показники, включені у розрахунок). Таким чином для встановлення типу ринку, що характеризує визначений комплексний показник відповідного року дослідного періоду, можна скористатись загальною шкалою, що була отримана шляхом рівномірного розподілу.

Для проведення підсумкової оцінки дієвості механізму регулювання конкурентних відносин на регіональних ринках пропонуємо здійснити розрахунок коефіцієнта дієвості механізму (Кд), що розраховується як відношення показника монополізації до здійснення заходів до показника монополізації після здійснення заходів щодо усунення монопольних проявів.

$$K_d = \frac{Q_{k1}}{Q_{k2}}$$

де Q_{k1} - показника монополізації до здійснення заходів;

Q_{k2} - показника монополізації після здійснення заходів.

У нашому випадку вважаємо за доцільне скористатися зведеним показником ринкової концентрації, який максимально враховує усі фактори впливу на ринкове середовище. При цьому варто відзначити, що значення даного показника має такі вихідні умови:

— якщо значення коефіцієнта дієвості більше або дорівнює одиниці – це свідчить про ефективність проведених заходів щодо усунення монопольних проявів, при чому чим більше одиниці, тим ефективніше;

— значення коефіцієнта дієвості менше одиниці – означає, що проведені заходи були мало ефективними, й чим ближче до нуля, тим менш ефективними.

IV. Висновки. Досвід світової практики свідчить, що найвищої ефективності виробники досягають, в результаті взаємної співпраці підприємств галузей виробництва, заготівлі, переробки і реалізації молока, тому, найбільш ефективною формою економічного зростання дієвості інституціонального механізму, на нашу думку, є створення молочного кластеру, як зосередження найбільш ефективних і взаємозв'язаних видів економічної діяльності, сукупності взаємозв'язаних груп успішно конкуруючих фірм. Разом з тим, для утворення кластеру важливо посилити контроль за станом економічної конкуренції між різними переробними

підприємствами з метою недопущення монополізації ринку однією компанією.

Таким чином формування і проведення розумної економічної політики, спрямованої на оптимальне поєднання монопольних і конкурентних сил в економіці України та застосування ефективно діючого механізму регулювання економічної конкуренції, має створити надійний заслін утворенню монополістичних структур.

Перелік посилань

1. Кривов'язюк І.В., Колісниченко І.О. Механізм регулювання економічної конкуренції // Стратегії розвитку України (економіка, соціологія, право): наук. журнал. – Випуск 3-4/ голов.ред. О.П. Степанов. – К.:НАУ, 2005.

2. “Методика визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку”. Затверджена 5 березня 2002 року розпорядженням Антимонопольного комітету України.